

Философията на Конфуций

Увод

Както в другите древни страни, така и в Древен Китай постепенно, но невъзвратимо протича процесът на класово разслояване на обществото. След епохата на легендарните китайски императори Яо и Шун, се установява робовладелския строй. В книгата „Лицзи“ (Книга за законите) е посочено, че се установява частната собственост, запазват се общите национални интереси, резултатите от труда и натрупаните ценности започват да се използват не от колектива, а от отделни лица. През целия продължителен период на господство на робовладелските отношения (повече от 15 столетия до епохата на Хан) в Древен Китай се наблюдава едно своеобразие в развитието на икономическата и социалната мисъл на фона на изострянето на идеологическата борба между различните направления на философската и политическата мисъл.

Един от най-видните мислители е Конфуций.

1. Обща характеристика на учението на Конфуций.

За разкриването и анализирането на културния живот в Древен Китай огромно значение има религиозно-философската система на Конфуций, изградена на базата на съществуващите древни школи на писари и гадатели. За личността на Конфуций са запазени само незначителни сведения. Но онова, което е известно за него, до такава степен е свързано с реалния бит, че ни кара да допускаме съществуването на конкретен писател, който е ръководил отделна религиозно-философска и социалнополитическа школа. Според древните китайски летописи, съдържащи хронологични таблици, Конфуций живее през VI - V в. пр. н. е. (по традиционната китайска хронология от 557 - 479 г. пр. н. е.).

Неговото уважение към старинните китайски обичаи и обреди се обяснява с аристократичния му, чиновнически произход от известен род в княжеството Лу.

На изследователите на философията прави впечатление, че Конфуций, както и представителите на неговата школа редактират произведенията на по-древната класическа литература. В основен принцип привържениците на конфуцианството издигат традицията. В своите съчинения Конфуций посочва, че не се стреми към нововъведения, че предава древното научно наследство, а не измисля, с което действително подчертава своя традиционализъм. „Аз предадох това - пише той, - на което ме бяха учили, без да добавя нищо свое. Бях верен на дедите си и ги обичах ... Аз мълчаливо слушах и записвах това, което ми бе казвано... Далеч съм от мисълта да претендирам, че съм божествен мъдрец или добър човек."

Според него, древните текстове могат само да се тълкуват, като на тяхна основа е възможно да се изгради отделна религиознофилософска, социално-политическа и морална система. Неговата книга „Лун-ю" („Разговори") се състои от стотици цитати, афоризми и кратки разговори. В тази своя книга той отделя голямо внимание на елементите на възпитанието с цел в характера на човека да се създадат едно постоянно смирение и готовност за подчинение пред по-възрастните и началниците в обществото.

Конфуций се стреми да посочи пътя към едно по-хуманно общество, за да се излезе от моралното и политическото блато на и самовъзпитанието. При него е налице едно връщане към началото на древността, при което се преследват идеални ценности, а не материални. Идеалният тип на човека, наречен от него Благородния, притежава аристократични черти на характера, получени по пътя на самовъзпитанието.

Според философията на този древен мислител характера на човека може да се промени. На базата на тази своя теза, конфуцианството гради идеята за неизбежността и необходимостта от усъвършенстване на всеки човек в обществото.

Според Конфуций, по вродени качества, всички хора са близки помежду си, но по придобити качества те различават. В конфуциански дух всеки човек трябва да бъде доволен от социалното си положение и да не се стреми към по-добро. С това се прави опит да се създаде в човека пълно духовно заробване - например според него при една неблагоприятна участ на мъдреца в обществото той трябва да се покори съдбата.

2. Класовата хармония на Конфуций

Конфуцианската социалнополитическа теория за „класова хармония“ проповядва необходимостта от определени взаимоотношения между господар и слуга, между родители и деца, между съпрузи и между приятели. Проповедниците на тази теория очевидно мислят, че съвременното им общество и държава могат спокойно да съществуват само на основата на запазването на тези патриархални взаимоотношения в обществото. В конфуцианската религиозна философия царят с представя като божество, с което се утвърждават божествените произход.

Конфуций като практически философ моралист, утилитарист отдава голямо значение на тези, които управляват една страна. От тях зависи благосъстоянието на обществото. По този повод той пише: „Висок пост, заеман от хора с тесен кръгзор, ритуали и форми, извършвани без страхопочитание, скръбни обичаи, следвани без вътрешно участие - това са все неща които да гледам не мога да понеса“⁷.

Конфуций се опитва да изгради учението за съвършения човек, т. нар. от него облагороден мъж. Неговата благородност и хуманност е потърсена в такива човешки качества като скромност, справедливост и сдържаност. Според него съвършеният човек знае само своите задължения, а несъвършеният познава само изгодата. Според Конфуций човек трябва непрекъснато да се стреми към усъвършенстване с цел изграждане на образа на т. нар. от него Благороден човек. „Да имаш недостатъци и да не се помъчиш да ги поправиш, това значи наистина да имаш недостатъци“

Стремежът към богатство и известност не са отрицателни човешки качества според древния мислител, но те трябва да се постигнат честно, достойно, по пътя на висшите морални принципи. Преди човек да предприеме нещо, трябва много добре да обмисли своите действия.

Изграждането на една държава според него трябва да се извършва на базата на непрекъснатото морално усъвършенстване на човешката личност. Общественият строй може да бъде стабилен, ако се изгражда на базата на патриархално- семейните отношения. За да бъде идеален управителят на една държава, то той трябва да бъде съвършена, ерудирана личност и преди всичко да се грижи за хората и да следи за икономии при разходите в обществото.

Гаранция за това, че народът може да се възпитава, е притежаваното от него богатство, т. е. според Конфуций първо трябва да се направи народът богат, а след това да се възпитава. В неговата социално-икономическа програма в този дух се посочва, че властите трябва да се грижат за правилното, равномерно разпределение на богатството, което пък от своя страна ще ликвидира бедността в обществото.

Конфуций се застъпва за облекчаването на данъчната система. Тя не изключва натрупването на богатство, но пояснява, че това не бива, бъде във вреда на основната маса от населението и да нарушава равновесието в обществото. Той подчертава неустойчивия характер на всяко едно богатство, придобито по нечестен начин. В древното произведение на Конфуций „Книга за ритуалите“ се развива идеята за „великия път“, водещ към създаването на справедливост в обществото, всеобщо благополучие, време, през което частната собственост няма да е куми цел на жителите на всяка една страна. Това несъмнено са елементи на социална утопия, в основата на която стоят общинните илюзии на селяните, съдържащи в себе си искане за умереност в потреблението и протести против разкоша.

Като управител на резиденцията и околността ѝ, а по-късно и като върховен съдия на княжеството, той има право да променя старите закони и да въвежда нови, които засягат преди всичко селското стопанство.

Конфуций е неуморим, неговите мъдри разпореждания засягат всички страни от бита на подведомствените му граждани. Начинът на действията му е перипатетичен, използващ всеки удобен случай за поучаване както с думи, така и с дела. Най-напред той се заема с подобряване на селскостопанския бит на своите поданици.

3. Интерпретация на нравствеността

Интересна е и интерпретацията, която Конфуций дава на нравствените и умствените качества на отделната човешка личност: Според нея, хората се разделят на пет категории:

- най-низша, чиито представители не се отличават с никакви особени качества,

говорят, без да мислят дали говорят по същество, т. е. това са хора, водещи животински начин на живот;

- грамотните, образовани хора, способни да разберат неща, които са недостъпни за простите хора;
- хора, изцяло подчинени на здравия разум, наричани от него философи;
- хора, прями и истински добродетелни;
- хора, свършени във всяко едно отношение.

Според него последната група е най-малобройна, но подходяща да управлява държавата. Древният мислител развива тезата, че колкото умен и образован де е един човек, той не може да бъде всеобхватен гений и че сред притежаваните от него способности има сам една, с която, ако я приложи в работата си, може да бъде най-полезен на попрището, избрано от него.

Според него основните принципи на нравствеността са умереност, сдържаност винаги и във всичко и съхраняване и опазване на едно средно положение във всички човешки постъпки и действия. Всеки мъдрец трябва да се стреми към това нравствено съвършенство. Човешката личност трябва да бъде освободена от крайности и увлечения, което според Конфуций е основното правило на личния морал. Хармонията, или „златната“ среда на Конфуций, включва в себе си такива нравствени ценности, като вяроност на себе си и на думите си, искреността като основа на мирните и добрите отношения в обществения живот, уважение към по-възрастните, спокойствие, търпение и най-вече вежливост към всички без изключение. За да може учението за „златната“ среда да се утвърди в народното съзнание, Конфуций създава цял кодекс от нормативи за обредите, или т. нар. церемонии. Това учение обуславя и обхваща бита на народа, начина му на живот, целия държавен строй, нравственото и духовното състояние на народа.

Това е така, защото церемониите присъстват в целия живот на китайците - без определени церемонии не минава дори Домашното и стопанското всекидневие, управлението на държавата и др. В това учение, което се изгражда на базата на устройството на семейния и политическия живот в Китай, се съдържа разбирането за морала и неговите нравствени правила и стойности. С това древния мислител се откроява като възстановител и преобразовател на древния морал, но не и като религиозен реформатор. Той не желае да говори и да анализира всичко онова, което се намира над действителността и осезаемостта, тъй като според него силно развитата религия по това време вече е направила това.

Според него, религиозните обреди са полезни за народните маси от нравствена гледна точка, а именно, че те са едно преклонение към предците. Той се опитва да извлече практическа полза от различните религиозни обреди и ритуали като например осигуряването на спокойствие и определено благосъстояние на народа.

В своята книга „Добрият път“, чиито текстове в по-голямата си част са взети от неговата книга „Лун-ю“ принадлежаща към най-важните извори за конфуцианския мисловен свят, той се опитва да определи понятието „знание“. Според него „Знание означава да разбереш, че знаеш, и ако нещо не знаеш, да разбереш, че не го знаеш. Това е най-прекият път да се добиеш със знания.“

Според Конфуций истината се постига не по пътя на мистични откровения, а при изучаването на положителните примери. Според него, ако не си в състояние да служиш на хората, то ти не си в състояние да служиш и на духа, както и не можеш да разбереш живота, ако можеш да разбереш смъртта.

Заклучение

Когато говорим за китайската традиция и култура, задължително трябва да се спомене един човек. Това е Конфуций. През 70-те години на миналия век, един американски учен написа списъка на стоте най-известни дейци в историята на човечеството, в който Конфуций заема пето място след Исус Христос и Сикиамуни. А сред китайците, Конфуций заема първо място. Всеки от китайците е повлиян от него.

Конфуций е един от най-великите философи в света и създател на китайското конфуцианско учение. През повече от 2000 години, конфуцианските идеи се проявяват не само в областта на политиката, икономиката, културата и пр., но и в действията и морала на всички китайци. Дори и някои чуждестранни учени считат, че конфуцианските идеи са религиозните идеи на Китай. Фактически, конфуцианското учение е само едно от различните учения в древен Китай, то е едно от философските течения, а не е религия. Конфуцианските идеи оказват голямо влияние не само на китайската култура, но и на някои азиатски страни. Понастоящем, китайските емигранти се разпространяват из целия свят, може да се каже, че идеите на Конфуций влияят не само в Китай и азиатските страни, а из целия свят- там, където има китайци.

Конфуций е роден през 551 г. пр.н.е. и почива през 479 г. пр.н.е. Родният му край се намира в източната част на провинция Шънду. Името на Конфуций е Кончиу, а „Конфуций“ изразява уважението на хората към него.

Конфуций живее в периода на Пролетите и есените. В този период е разрушена обединената структура на държавата и са създадени различни царства. Конфуций живее в царство Лу, чиято култура се развива най-бурно в тогавашния период.

Въпреки че през целия си живот, Конфуций не достига голям пост, но той е виден ерудит. Конфуций преподава на учениците си в обем на някакви дребни подаръци. Той пропагандира политическите си идеи и теорията си сред последователите си. Казват, че неговите ученици са 3000 души, от които някои стават големи ерудити. Те приемат и развиват идеите на Конфуций и ги разпространяват.

Защо Конфуцианството винаги е начело във феодалното китайско общество? Този въпрос не може да се обясни ясно наведнъж. Общо казано, това учение отговаря на интересите на властващите и е от полза за обществената стабилност и за стимулиране на общественото развитие. Конфуций счита, че ако подчинените не слушат управляващите или син не почита баща си- това е голямо престъпление. Според неговата теория, владетелите трябва добре да управляват държавата, а обикновените хора трябва да са верни на управителите си. Един човек има различни статуты, обаче, независимо, дали е син или баща, господар или подчинен, всички трябва да зачитат този принцип, само тогава държавата е стабилна и животът на хората е спокоен.

В началото, Конфуцианство не е главното учение в страната. През 2-ри век пр.н.е. Китай е могъщ, силен и обединен с централна структура. Властоимаците осъзнават, че теорията на Конфуций е от полза за защита на стабилността на феодалното общество и решават Конфуцианство да стане официален мироглед на държавата.

В трактата „Луню“ са записани идеите и думите на Конфуций. Главното му съдържание са цитатите на Конфуций и диалозите между него и учениците му. В древен Китай, този трактат се нарича като „Библията“ на Запада. Една китайска поговорка казва, че ако се научи половината от „Луню“, може да се управлява държавата.

Фактически, този трактат не е само като учебник, богато съдържание, жив език. Навсякъде в съчинението може да се види блестящия ум на автора. В него Конфуций дава идеите си за обучението, музиката, пътешествията, приятелските отношения и пр. В тракта пише, че ученикът на Конфуций го пита: Ако в управлението на държавата, трябва да се премахне нещо от армията, зърнените храни и народа, кое избирате Вие? Конфуций, без да се замисли, отговаря-армията.

Ученето на Конфуций е с богато съдържание, и голяма част от което и до сега все още притежава голяма ценност. Много думи в трактата му често се използват от съвременните китайци. Например: „ Сред трима души, един е моя учител”. Това значи, че във всеки човек има нещо добро, хората трябва да се учат един на друг.